

SCENARIUSZ II

Stygmatyzacja, uprzedzenia, dyskryminacja

1. Cele:

- Nabycie wiedzy związanej z pojęciami: godność, tolerancja, stereotyp, uprzedzenie;
- Kształtowanie umiejętności wyrażania własnych uczuć;
- Kształtowanie postawy tolerancji wobec odmienności;
- Uświadomienie roli stereotypów, którym podlegają;
- * Uświadomienie konsekwencji działań dyskryminacyjnych.

2. Metody:

praca w grupie, burza mózgów, dyskusja.

3. Środki dydaktyczne:

Wydruki zdjęć przedstawiające ludzi różnych ras - o różnych kolorach włosów, oczu, wysokich, niskich, niepełnosprawnych, policjantów, nauczycieli, bezdomnych (załącznik nr 1); kartki A4, karteczki samoprzylepne, klej oraz materiały pomocnicze (załączniki nr 2-4).

4. Czas: 90 minut

5. Przebieg zajęć:

I. Aby wprowadzić uczniów w temat zajęć, dotyczący godności, przedstawiamy przygotowane wcześniej zdjęcia ludzi różnych ras, o różnych kolorach włosów, oczu, wysokich, niskich, niepełnosprawnych, policjantów, nauczycieli, bezdomnych.

II. Następnie zapraszamy wszystkich uczniów do kręgu. Rozdajemy im losowo zdjęcia ludzi, tak aby każdy uczeń otrzymał jedno z nich. Rozdane zdjęcia przykleją na kartki formatu A4. Poproś, aby uczniowie samodzielnie, w ciszy, spróbowali wyobrazić sobie, jak wygląda życie człowieka ze zdjęcia, jakie są jego cechy charakteru, czym się zajmuje na co dzień, jak wygląda jego dom, czy ma rodzinę, jakie jest jego hobby, jak spędza wolny czas itp. Niech uczniowie spróbują nadać imiona (może również nazwiska) osobom ze „swoich” zdjęć. Poproś, aby każdy opisał „swoją” osobę na oddzielnej kartce. Kartki tej na razie nie mogą pokazywać innym uczestnikom zajęć.

III. Po zakończeniu opisywania postaci uczniowie przekazują swoje zdjęcia sąsiadowi z prawej. Osoba, która otrzymała zdjęcie, na odwrocie kartki, na której przyklejone jest zdjęcie, zapisuje swoje pierwsze skojarzenie z daną osobą, pierwsze spostrzeżenie czy opinię na jej temat, próbując zgadnąć kim ta osoba jest, jakiej jest narodowości etc. Zdjęcia krążą

dookoła. Zwróć uwagę, aby na tym etapie uczniowie zapisywali tylko krótkie zdania lub równoważniki zdań, nie podpisywali się pod nimi, dbaj, aby ćwiczenie odbywało się sprawnie, w sposób zsynchronizowany. Ćwiczenie zakończymy w momencie, gdy do każdego uczestnika dotrze zdjęcie „jego” osoby. Każdy „właściciel” zdjęcia czyta natychmiast skojarzenia zapisane z tyłu kartki.

IV. Poproś każdego z uczniów, aby na forum całej grupy podali imię swojej osoby, opowiedzieli o jej cechach charakteru, o jej życiu i zastanowili się, czy skojarzenia innych członków grupy były bliskie czy raczej rozbieżne z ich wyobrażeniami o danej osobie. Nie wyznaczamy kolejności omawiania, niech wypowiadają się te osoby, które zechcą. Następnie pytamy uczniów, co czuli w momencie, gdy czytali o swojej osobie jakieś negatywne skojarzenia. Staramy się wydobyć ze wszystkich zapisanych na kartce skojarzeń te, które są stereotypami. Z pewnością pojawią się takie sytuacje, że zdjęcie blondynki wywoła skojarzenie – „jest delikatna i infantylna”, zdjęcie bezdomnego – „jest brudny i śmierdzi”, zdjęcie kulturysty – „jest silny, ale mało inteligentny” lub inne.

V. Na flipcharcie lub tablicy wypisujemy definicję „godności” (załącznik nr 2). Prowadzący zadaje pytanie uczniom, czy uwagi wypisane przez kolegów na odwrocie ich zdjęć mogą naruszać godność człowieka i czy oni sami poczuli się dotknięci po zapoznaniu się z wpisami kolegów na temat postaci, która im przypadła. Poproś, aby uczniowie przypomnieli sobie, czy kiedyś została naruszona ich godność poprzez przypisanie cech stereotypowych. Pozwalamy na dyskusję; jeśli to możliwe, nie ograniczamy czasu, niech wszyscy chętni się wypowiedzą.

VI. Omawiamy czym jest stereotyp i czym są uprzedzenia (załącznik nr 3). Do tego tematu możemy wykorzystać film z youtube, który każdy uczeń może obejrzeć na swoim telefonie.

Filmy:

Propozycja pierwsza (wzruszający) – o uprzedzeniach dotyczących osób niepełnosprawnych: „A disabled boy turns playground bullies into friends”. | Animated Short Film "Ian" – długość filmu: 09:45

https://www.youtube.com/watch?v=NSN_ClxmB5I

Propozycja druga (zabawny) – „O Uprzedzeniach i Nieostrożności | Animowany Film Krótkometrażowy”. – długość filmu: 04:41

<https://www.youtube.com/watch?v=zdQldoaWuLI>

Propozycja trzecia (wzruszający, oldschoolowy) – „Don't be too quick to judge” - długość filmu: 04:06

[DON'T BE SO QUICK TO JUDGE. \(Official HD\)](#)

Po obejrzeniu filmu, na flipcharcie lub tablicy wypisujemy definicję pojęcia „stereotypu” (załącznik nr 3). Rozdajemy uczniom po 3 karteczki samoprzylepne. Na każdej z nich

uczniowie wypisują po jednym uprzedzeniu, jakiemu najczęściej sami ulegają (lub inni ludzie - jak wynika z ich obserwacji), np. uprzedzenie ludzi białych do osób o czarnym kolorze skóry, ludzi zdrowych do niepełnosprawnych, dorosłych do młodzieży itp. Uczniowie mogą w tym zakresie wykorzystać także zaobserwowane w mediach stereotypy, przejawy braku tolerancji i uprzedzenia, na przykład napisy na murach.

Następnie na dużym arkuszu papieru uczniowie przyklejają swoje karteczki. Jednego ucznia należy poprosić, aby pogrupował najczęściej pojawiające się na karteczkach uprzedzenia. Wykorzystując metodę burzy mózgów razem z uczniami zastanawiamy się do czego mogą prowadzić uprzedzenia i stereotypy, jakie uczucia im towarzyszą i zachowania. Zapisujemy wszystkie wnioski na dużym arkuszu papieru.

VII. Wracamy do zdjęć różnych ludzi, omawianych przez uczniów na początku zajęć. Prosimy ich o chwilę zastanowienia i wpisanie w otaczającym zdjęcie białym polu tych praw i wolności, które ich zdaniem będą szczególnie ważne dla tej osoby, w związku ze stereotypami, którym ona podlega.

VIII. Na zakończenie prowadzący omawia podstawy odpowiedzialności karnej i cywilnej w sytuacjach naruszenia godności drugiego człowieka. Referuje też zakazy dyskryminacji zawarte w prawie międzynarodowym i Konstytucji RP (załącznik nr 4).

.....

ZAŁĄCZNIKI: (poniżej)

Załącznik nr 1: Obrazy i zdjęcia (wygenerowane przez AI w programie generowania wizerunków, nie naruszają niczych dóbr osobistych)

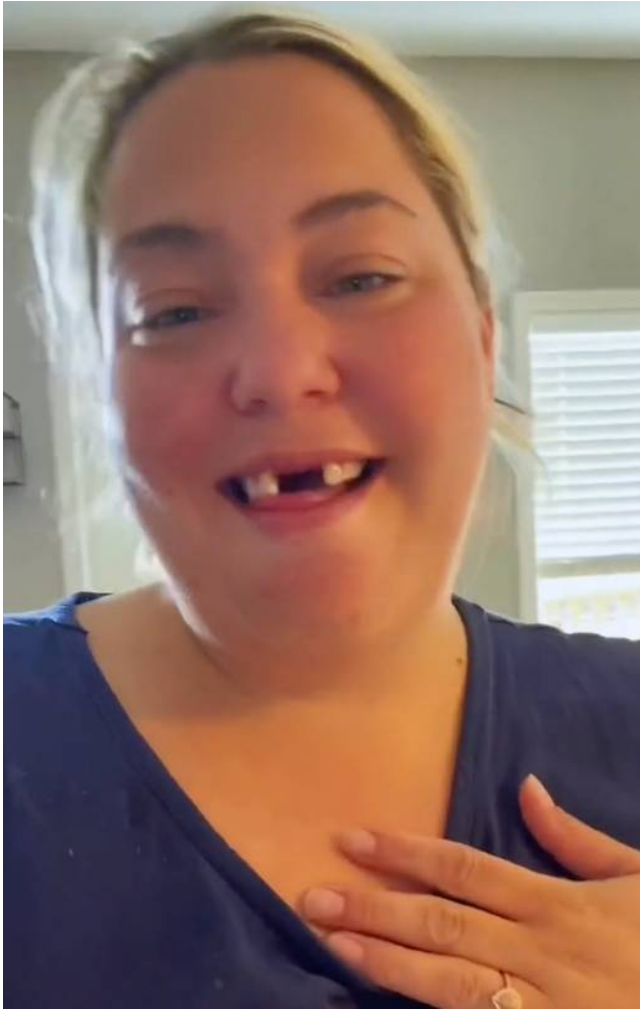

Załącznik nr 2:

GODNOŚĆ - poczucie, świadomość własnej wartości, szacunek dla samego siebie; honor, duma: Godność człowieka, pisarza, żołnierza itp. (Słownik Języka Polskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998)

Załącznik nr 3:

STEREOTYP - funkcjonujący w świadomości społecznej skrótowy, uproszczony i zabarwiony wartościująco obraz rzeczywistości odnoszący się do rzeczy, osób, grup społecznych, instytucji itp., często oparty na niepełnej lub fałszywej wiedzy o świecie, utrwalony jednak przez tradycję i nie podlegający zmianom. (Słownik Języka Polskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998)

Załącznik nr 4

Zestaw przepisów odnoszących się do zakazu dyskryminacji:

A. Na poziomie Konwencyjnym

Karta Praw Podstawowych UE

Artykuł 20 Równość wobec prawa

Wszyscy są równi wobec prawa.

Artykuł 21 Niedyskryminacja

1. Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

2. W zakresie zastosowania Traktatów i bez uszczerbku dla ich postanowień szczególnych zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową.

Europejska Konwencja Praw Człowieka

Artykuł 5 Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego

1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego.

Artykuł 14 Zakaz dyskryminacji

Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

B. Na poziomie Konstytucji RP

Art. 30. [Zasada przyrodzonej godności]

Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Art. 31. [Zasada wolności; ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw]

2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

Art. 32. [Zasada równości; zakaz dyskryminacji]

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.

C. Na poziomie prawa karnego

Art. 119. [Dyskryminacja]

§ 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 256. [Propagowanie nazizmu, komunizmu, faszyzmu lub innego ustroju totalitarnego]

§ 1. Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto publicznie propaguje ideologię nazistowską, komunistyczną, faszystowską lub ideologię nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, zbywa, oferuje, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 lub 1a albo będące nośnikiem symboliki nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej, użytej w sposób służący propagowaniu treści określonej w § 1 lub 1a.

Art. 257. [Napaść z powodu ksenofobii, rasizmu lub nietolerancji religijnej]

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

D. Na poziomie prawa cywilnego

KODEKS CYWILNY

Art. 23. [Dobra osobiste człowieka]

Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Art. 24. [Ochrona dóbr osobistych]

§ 1. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego albo zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

§ 2. Jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

§ 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

Art. 415. [Odpowiedzialność na zasadzie winy ex delicto]

Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Art. 448. [Zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego]

§ 1. W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę albo zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

§ 2. W przypadkach określonych w art. 445 § 1 i 2 oraz art. 4462 ten, czyje dobro osobiste zostało naruszone, może obok zadośćuczynienia pieniężnego żądać zasądzenia odpowiedniej sumy na wskazany przez niego cel społeczny.

§ 3. Do roszczeń, o których mowa w § 1 i 2, przepis art. 445 § 3 stosuje się.

Odpowiedzialność dzieci za popełnione szkody:

§ 2. Jednakże kto uległ zakłóceniu czynności psychicznych wskutek użycia napojów odurzających albo innych podobnych środków, ten obowiązany jest do naprawienia szkody, chyba że stan zakłócenia został wywołany bez jego winy.

Art. 426. [Małoletni do lat trzynastu]

Małoletni, który nie ukończył lat trzynastu, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę.

Art. 427. [Wina w nadzorze]

Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru. Przepis ten stosuje się również do osób wykonywających bez obowiązku ustawowego ani umownego stałą pieczę nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można.

Art. 428. [Odpowiedzialność w braku osób zobowiązanych do nadzoru]

Gdy sprawca z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego nie jest odpowiedzialny za szkodę, a brak jest osób zobowiązanych do nadzoru albo gdy nie można od nich uzyskać naprawienia szkody, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody od samego sprawcy, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Komentarz:

W pierwszej kolejności warto podkreślić, że kwestie odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez dziecko należy oceniać przy rozróżnieniu dwóch możliwych sytuacji: gdy szkodę wyrządza dziecko w wieku poniżej lat 13 i gdy szkodę powoduje dziecko starsze, które nie jest jeszcze pełnoletnie, tj. przed ukończeniem 18 roku życia (z chwilą uzyskania pełnoletności ustaje władza rodzicielska).

Zasadą przyjętą na gruncie polskiego ustawodawstwa jest iż dziecko, do chwili ukończenia 13-go roku życia nie ponosi winy za wyrządzone przez siebie szkody. Pomimo to poszkodowany ma w takiej sytuacji możliwość dochodzenia odszkodowania. Za szkody wyrządzone przez osobę małoletnią odpowiedzialność ponoszą jego rodzice, opiekunowie bądź też osoby, które odpowiadają za dziecko w określonym czasie lub też sprawują nad nim nadzór. Osoby będące w wieku 13 – 18 lat mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych i co do zasady nie mogą odpowiadać za szkody powstałe w wyniku ich działania.

Odpowiedzialność rodziców za szkodę oparta jest na tzw. zasadzie winy w nadzorze. Rodzice, aby wykazać brak swojej odpowiedzialności za zachowanie dziecka, muszą udowodnić, że nie ponoszą winy w nadzorze lub że szkoda powstałaby nawet wówczas, gdyby należycie starannie wykonywali nadzór. Aby można było żądać od rodziców naprawienia szkody wyrządzonej przez dziecko, niezbędne jest spełnienie przesłanki bezprawności zachowania tego dziecka.

Rodzice niejako zwolnieni są z odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez swoje dzieci w momencie, gdy przebywają one w szkole, przedszkolu czy też pod opieką innych osób. Odpowiedzialność za szkodę może zostać przerzucona także na dziadków, jeśli powstała ona w czasie, kiedy to oni sprawowali opiekę nad dzieckiem. W sytuacji, gdy opiekę nad młodszym rodzeństwem powierzymy starszemu dziecku, które nie ukończyło 18 lat to wówczas możemy nie uniknąć odpowiedzialności za ewentualne szkody.

Rodzic, którego pozbawiono władzy rodzicielskiej bądź też którego władza została ograniczona, a dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, nie poniesie odpowiedzialności za wyrządzone przez niego szkody. Zasada ta odnosi się także do rodzica, któremu władza rodzicielska została w drodze wyroku

orzekającego rozwód ograniczona do określonych czynności, a w chwili wyrządzenia szkody dziecko nie pozostawało pod jego opieką.

Małoletni, który w momencie wyrządzenia szkody nie ukończył 13 lat nie może odpowiadać za powstałe szkody na zasadzie winy. Może jednak zostać pociągnięty do odpowiedzialności odszkodowawczej w oparciu o zasadę słuszności. Dotyczy to sytuacji, gdy w oparciu o obiektywne okoliczności, a w szczególności w konsekwencji porównania stanu majątkowego poszkodowanego i małoletniego sprawcy wynika, iż wymagają tego zasady współżycia społecznego. W rzeczywistości jednak nie ma możliwości domagania się odszkodowania bezpośrednio od małoletniego sprawcy, wówczas do odpowiedzialności pociągani są opiekunowie, rodzice dziecka.

Po stronie poszkodowanego, który wystąpił z roszczeniem powstaje obowiązek wykazania szkody, a także jej wysokości. Ponadto musi on wskazać związek przyczynowy pomiędzy działaniem małoletniego sprawcy a powstałą szkodą.

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	30311.58470.46437
Nazwa dokumentu	SCENARIUSZ II.docx
Tytuł dokumentu	SCENARIUSZ II
Sygnatura dokumentu	
Data dokumentu	06.06.2025
Skrót dokumentu	15CD1B104BEA1FF19FA6F5440F2746C3A18C0BCE
Wersja dokumentu	1.0

EZD 3.126.1.1.

Data wydruku: 06.06.2025

Autor wydruku: Machnik Agnieszka (Zastępca Kierownika)